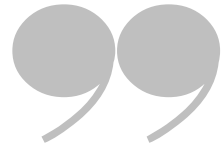

W. B. Yeats: *Leda and the swan*

FORDÍTÓI KOMMENTÁR

William Butler Yeats *Leda and the swan* című versével a Fiatal Írók Szövetségének éves nyári táborában ismerkedtem meg közelebbről: Nádasdy Ádám tanár úr műfordító műhelyének keretein belül. A hét folyamán többféle szöveggel, szövegfajtaival ismerkedtünk meg, miközben a fordítás pár elméleti kérdését is megvitattuk. Fordítottunk többek között novellarészletet, szabadverset és drámarészletet is – gyakran két foglalkozás között. Az egyik feladatunk a fenti Yeats-vers lefordítása volt. A mű értelmezése és metrizálása után megvizsgáltuk Tandori Dezső és Képes Géza fordítását – majd mindenki eldönthette: inkább a metrumot követve próbál műfordítást készíteni, vagy a sűrűn szótt angol szöveg legteljesebb értelmét igyekszik magyarul visszaadni – lemondva a ritmusról.

Én az előbbi választottam: igyekeztem a vers eredeti jambikus lüktetését visszaadva a lehető legközelebb merészkedni az angol szöveghez. Az általunk megvitattott két korábbi fordítás tanulságait levonva próbáltam kerülni az olyan konnotatív jelentések behívását az értelmezés körébe, ami az eredeti angol szövegben nincs meg: például a 'hó' szót (~ tisztaság és ártatlanság). A csoporttal közösen felépített értelmezésünk szerint a vers Léda és a hattyú képében megjelenő Zeusz találkozását brutális szexuális aktusként jeleníti meg. A madár hirtelen érkezése egyfajta felütés, mely a testi erőt, a madár fizikai fölényét vezeti be: Yeats a soráthajlást használja eszközként az egyre fokozódó borzalmak bevezetésére – az első versszak sorainak végén még reménykedünk egy pozitívabb folytatásban, de a következő sor kezdete mintha mindig „lecsapná ezt a labdát”. (Véleményem szerint a legerősebb ilyen részlet: „her thigh scaressed // By the dark webs”) A második versszak Léda benyomásait, riadalmát közvetíti, a tehetetlenséget, gyöngeséget a brutális madárral szemben. Ebben a strófában a fizikai érzetek megjelenése is fókuszba kerül: a gyengeség érzése, illetve az idegen szívverés taktilis tapasztalata. A harmadik versszakban egyesül a fizikai megtermékenyítés és nemzés annak következményeivel: Heléna megszületésével és a trójai háborúval. (A fal áttörése, torony stb. szexuális konnotációkkal is rendelkeznek.) Az utolsó szakasz fő kérdése, hogy mit ért meg ebből Léda, tudja-e, mi történt

vele, illetve Zeusz aktus utáni közömbössége is fontos. Számára nem lényeges a lány, közönyösen eldobja.

Az első versszakban a 'staggering girl' Tandori-féle 'tántorult' lefordítását nem tartottam túl szerencsésnek vagy szépnek, viszont ezt a botladozás-motívumot mindenképpen meg akartam valahogyan jeleníteni. (Képes Géza kihagyja, Lauer Péter és Görgey Gábor 'rémültnek' fordítja). Ezért a saját verziómban az 'alélt' kifejezést használtam, ami véleményem szerint kifejezőbb a mozgás (megakadása) tekintetében. A második versszakban a 'feathered glory' és a 'white rush' okozott fejtörést. A 'glory' egyszerre utalhat képileg a tollak kavalkádjára, és a látogató isteni voltára. A Képes-féle 'tollas gyönyör' és Lauer 'tolláldása' nem tetszett, mivel nem éreztem elég erőszakosnak a tettet – ezért döntöttem végül a 'tollas urát' szerkezetnél.

Kifejezetten problémásnak éreztem a 3. versszak „The broken wall, the burning roof and tower” sort, mivel a trójai események felidézésén túl fontosnak tartottam a szexuális aktust is bevonni az értelmezési keretbe, illetve rámutatni arra a logikai csavarra, amivel ebben a pár sorban Yeats él: a konkrét fogantatást köti össze a trójai háborúval – mintha egyúttal az is megfoganna. A 4. versszak utolsó pár sorában pedig azt próbáltam átadni a fordításomban, hogy a lány vajon tudja-e, mi történik vele? Ki az, akivel ilyen módon találkozott, és felfogja-e a tett (rövid és hosszú távú) következményeit? Ebből a szempontból Képes Géza verziója („Nehéz lesz néked búcsút venni tőle, // mielőtt elereszt közömbös csőre”) számomra azt közvetíti, hogy a lány számára ez az aktus örömteli és érzelemdús volt, miközben az én olvasatomban sokkal inkább elemi, ösztönös és erőszakos tettről beszélhetünk.

Nagy öröm és hatalmas élmény volt Nádasdy tanár úrral e vers fordításán dolgozni. A tanár úr több javaslatot is tett a szöveg lendületességének fenntartását illetően: például az első versszak „Nyakát fogja a csőr” az első verzióban „Tarkóját csőr fogja” volt, a „más szív heves tüzét” javítottuk „hevességét”-re. Az utolsó sornak is több verziója volt: először „Vagy az tudatlanul hajítja el” -nek fordítottam, ebben az esetben Léda szemszöge, tudatlansága kerülne a középpontba, míg a végleges verzió „Vagy az közömbösen eldobja majd/dobja majd el” inkább a hatyú oldaláról közelít.